

Max Eastman

Socialismens död i Ryssland

Introduktion

Den här återgivna artikeln är första kapitlet i Max Eastmans bok *Socialismens kris och Stalins Ryssland*, vars svenska upplaga kom ut 1941 (det amerikanska originalet 1939).

Under 1920-talet var amerikanen Max Eastman en viktig person i den vänster som växte fram efter Oktoberrevolutionens seger. När stalinismen växte fram tog han ställning för vänsteroppositionen och skrev viktiga artiklar och böcker och var även en flitig översättare (till engelska) av Trotskijs arbeten. Han såg också till att "Lenins testamente" blev översatt och spritt utanför Sovjetunionen tillsammans med en utförlig redogörelse för de politiska motsättningarna och striderna i det sovjetiska kommunistpartiet¹, något som också ledde till förvecklingar, där Trotskij officiellt tvingades ta avstånd från Eastman.²

Här ska vi inte orda mer om den perioden av Eastmans journalistiska och politiska verksamhet, men Eastmans politiska utveckling därefter var på flera sätt typisk för många radikala intellektuella som demoraliserades av Sovjetunionens stalinistiska urartning under 1930-talet och som därför till slut helt bröt med kommunismen.³

I *Socialismens kris och Stalins Ryssland* beskriver Eastman hur det gick till när han efterhand förlorade sin socialistiska övertygelse. Det handlar främst om en kritisk betraktelse över den ryska revolutionens utveckling efter Lenins död.

I bokens andra kapitel fortsätter Eastman sin redogörelse genom att redogöra för en av de allra mörkaste perioderna i det stalinistiska Sovjetunionens historia: Den stora terrorn 1936-38. Det kapitlet, som har rubriken [Moskvaprocessernas innebörd](#), finns publicerat separat (där finns f ö ytterligare biografiska uppgifter om Eastman).

Men nu överlämnar vi ordet åt Eastman.

För den som under de senaste tjugofem åren har varit marxist har det varit egendomligt att iaktta hur, allteftersom Sovjetregimen så småningom slängde varje spår av socialism överbord, många radikala tänkare och skriftställare i hela världen övergingo till socialismen och med oerhörd lidelse slöto upp till "Sovjetunionens försvar". Maxim Gorkij, Romain Rolland, George Soule, Waldo Frank, Rockwell Kent, Malcolm Cowley, Sidney och Beatrice Webb, Harold Laski — man kunde fortsätta länge med att räkna upp de representativa intellektuella, som efter att ha förhållit sig kyliga till Lenins och Trotskijs ansträngningar att upprätta en arbetar- och bonderepublik svalde marxismen hel och hållen, så snart den officiella marxismen både i Sovjetunionen och annorstädes upphörde att mena allvar med talet om arbetarklassens makt och slutade att vara ett hot mot den existerande förmögenhetsfördelningen.

Det har varit en egendomlig och sorglig upplevelse för den som sätter sitt yttersta hopp till människans intelligens. En av Karl Marx' klokaste iakttagelser var den att det finns en klyfta mellan de idéer som människor vanligen ha då de skriva historia och de krafter som äro i

¹ Främst genom Eastmans bok [Since Lenin Died](#).

² Se Trotskijs [Brev om Eastmans bok](#). Isaac Deutscher redogör för publiceringen av *Since Lenin Died* och de följder som detta fick i [Den avväpnade profeten](#) (i kapitel 4, "En mellanakt").

³ Se boken [Vi trodde på kommunismen](#), där 6 andra kända intellektuella beskriver hur den kommunistiska rörelsens utveckling till slut fick dem att helt lämna densamma.

verksamhet, de förändringar som i verkligheten hålla på att komma till stånd. Dessa fritt kringsvävande idéer kallade han ideologier, ett föraktfullt uttryck — lånat från Napoleon — som fritt kan översättas med struntprat. Han gjorde heroiska ansträngningar att tränga igenom alla ideologier och använda sitt förnuft, då han skrev historia, liksom en ingenjör som bygger en bro eller en bil. Det var genom att använda sitt förnuft på detta sakliga sätt som Lenin ledde den ryska arbetar- och bonderevolutionen till seger och byggde upp något som tycktes bli socialismens grundval.

Efter Lenins död har det ideologiska tänkandet blivit förhärskande i Sovjetrysslands styrande kretsar och i dess kontrollerade press, vilket medfört att vetenskapligt tänkande praktiskt taget har upphört att existera, då det gäller samhälle och politik. Påståendena att man ”bygger det klasslösa samhället” och att ”socialismen slutgiltigt och oåterkalleligen har uppnåtts i Sovjetunionen” bilda blott kulmen på denna allmänna självbedrägeriprocess. De äro inte annat än exempel på särskilt subliment struntprat, som får camouflera det som är i full färd med att ske, d. v. s. raka motsatsen — återinförande av klassprivilegierna och utplånande av socialismens grundvalar. Enligt mitt förmenande finns det inte det minsta hopp om att det klasslösa samhället skall kunna komma till stånd i det nuvarande Ryssland. På tio år har det gått därhän att Sovjetunionen ifråga om reaktionära tendenser kan tävla med alla länder, som ha lämnat det feodala stadiet.

Kulturellt återtåg.

Sommaren 1934 skrev jag en artikel, där jag berömde det socialistiska experimentet i Ryssland på alla tänkbara sätt. Min artikel gick ut på att på grund av socialiseringen av industrin och avskaffandet av klassprivilegierna hade i detta land uppnåtts framsteg som hittills ansetts tillhöra utopins värld ”inom varje område, där radikala reformivrare och vad vi kalla drömmare äro vana att stöta mot en mur av cynism och likgiltighet”. Jag bestyrkte detta med citat hämtade från våra ledande auktoriteter, som hade varit där och sett vad som höll på att göras, var och en inom sitt speciella område — uppfostran, fängvård, hälsovård, kvinnans frihet, förhållandena inom familjen och mellan könen, födelsekontroll, prostitution, skandaljournalistik, missbruk av narkotika, alkoholism, de nationella minoriteternas rättigheter, antisemitism, själshygien, rättsväsende, fred, krig och nationalism, samt ekonomisk planushållning. Min tes var att förmögenhetens koncentration på ett privilegierat fåtal utgör ett hinder för framsteg på alla dessa områden och kommer de ansträngningar som göras av verkligt socialt inriktade människor i kapitalistiska länder att bli så gott som verkningslösa.

Jag hade för avsikt att skriva en andra artikel och där framhålla de svarta sidor som utifrån samma utgångspunkt måste framhållas ifråga om Sovjetunionen — främst att detta goda som man hade uppnått eller som det fanns hopp om för framtiden, hade åtföljts av en koncentration av den politiska makten och av uppkomsten av en byråkratisk styrande krets, vilken var mera hänsynslös än tsaren någonsin varit. Jag ämnade påpeka att detta förhållande, som i och för sig var förhatligt, också innebar en dödlig fara och, om det fortlevde, skulle betyda en säker död för hela systemet. Men jag pläderade ännu för systemets existens.

Men då jag hade skrivit den första artikeln, läst upp den för några vänner och visat den för en tidningsredaktör, lade jag undan den. Den var en anakronism. De förhållanden som jag skildrade höllo på att försvinna, medan jag skrev. De mest betydelsefulla framstegen, de som höra intimast samman med ägandesystemet och framtiden — beträffande uppfostran, kvinnans frihet och familjen, fred, krig och nationalism — av dem återstår nu föga mer än ett minne.

I det avsnitt som jag skrev om uppfostran citerade jag Miss Lucy Wilson, som vallfärdade till Ryssland 1925 och stannade till 1927, samt John Dewey som var där ett år senare. De

återvändande med extatiska skildringar av de ryska skolornas och barnens frigörelse från socialt ovidkommande och själödödade organiseringsformer. ”Det föreföll mig nästan otroligt, fastän jag såg det med egna ögon”, skrev Miss Wilson. Och John Dewey var inte mindre överväldigad: ”Jag kan inte beskriva det”, sade han, ”min litterära begåvning räcker inte till”.

Dessa utopiska förhållanden voro baserade på manifest och dekret som Lenins regering hade utfärdat kort efter det den hade kommit till makten och de innehöll sådana punkter som dessa:

”Eleverna i de högre klasserna i mellanskolan få inte, våga inte betrakta sig själva som barn och rätta sig efter sina föräldrars och lärares önsningar ... Betygssystemet med dess värdesättning av elevens kunskaper och uppförande är avskaffat ... Utdelning av medaljer o. d. har avskaffats ... Den gamla formen av disciplin, som förstör skolans hela liv och hindrar barnets personlighet att utvecklas, kan inte upprätthållas i arbetarklassens skolor. Arbetet medför i och för sig den inre disciplin utan vilken allt kollektivt och rationellt arbete är otänkbart ... Varje form av bestraffning är förbjuden i skolan ... Alla prövningar, vare sig vid inträdet eller vid avslutningen ... äro avskaffade ... Skoluniformer förekomma inte längre.”

Allt detta utplånades från jordens yta, både till bokstav och anda, genom ett ”dekret om undervisningsreform”, som Stalinregeringen utfärdade den 4 september 1935. Ur de instruktioner som åtföljde detta dekret skall följande citeras:

”Ge en kommitté i uppdrag att utarbeta förslag till stadgar för varje skoltyp. Stadgarna måste ha en kategorisk karaktär och gälla obligatoriskt för såväl elever som lärare. Dessa stadgar måste vara det grundläggande dokumentet ... vilket på ett exakt sätt ger normerna för studierna och ordningen i skolan, liksom för elevernas uppförande inom och utom skolan ... Inför i alla skolor en enhetlig typ av elevkort, där alla de viktigaste reglerna för elevens uppförande skola skrivas upp. Upprätta ett personligt protokoll för varje elev ... Var femte dag skall huvudläraren i varje klass granska dessa protokoll, inregistrera fall av frånvaro och lättja och fordra målsmans underskrift under varje anmärkning som läraren gjort. En sträng och samvetsgrann disciplin bör tillämpas ... I elevens personliga protokoll skola införas studietidens längd, hans betyg vid varje kvartalsskifte och de belöningar och bestraffningar han fått ... En särskild anordning med organisatörer från Den kommunistiska ungdomen skall införas för *elevens övervakning inom och utom skolan*. De skola övervaka elevernas moraliska nivå och sinnesart ... Inför en *enhetlig klädedräkt* för eleverna i de förberedande skolorna, mellanskolorna och läroverken. (Kurs. av förf.)

Det torde ej vara nödvändigt för mig att utveckla hur svårt jag fann det år 1934 att utgå från de hänfödda uttalanden som John Dewey hade gjort 1928, då det redan låg i luften att man på uppfostrans område helt och hållet skulle gå tillbaka till tsarismens system med andliga fångdräkter, politisk övervakning och allt det övriga.

Vad beträffar förhållandena inom familjen och mellan könen eller med andra ord, kvinnans fri- och rättigheter och det närliggande problem som heter födelsekontroll genomfördes en så brutal kontrarevolution i Sovjetunionen åren 1935-36 att t. o. m. våra ivrigaste ideologer började oroas i sina drömmar om ”socialismen i ett land”. Var och en som menar något med socialism i ett land, vilket det än är, vet att det är nödvändigt att anpassa befolkningstillväxtens storlek efter existensmedlen. Att i ett land som Ryssland, där hundratusentals mödrar inte kunna skaffa mjölk åt sina spädbarn och det öppet erkännes att de hemlösa barnen i huvudstaden äro ett olöst problem, komma med en proklamation som uppmanar till eller rättare påbjuder stora familjer och barnafödande i stor skala har intet med socialism att göra, och icke heller något med humanitet eller sunt förnuft. Det är ett uttryck för den militära nationalismens galenskap, närd av en liten maktägande klick, som i befolkningens massor inte ser annat än boskap och kanonmat.

Det är onödigt att säga att ”moderskapets heliga instinkt” (*Pravda*, 28 maj, 1935) åter har kommit på modet som ett vapen i denna reaktionära tjänst och ävenså påståendet att ”då

kvinnan har erhållit rättigheter, har hon därmed också fått plikter”, (*Pravda*, 7 juni, 1935). En smula mera överraskande är det att finna begreppet ”ridderlighet” — ett ord som bittert har förhånats av alla ryska revolutionärer sedan ett århundrade — nu högtidligt föras fram som ett argument i arbetet på att åter förslava kvinnan. Vi få veta att då kvinnan har accepterat ovannämnda plikter och rättigheter har hon ”förpliktat mannen att ta sig an henne med särskild ridderlighet”. Och denna nya ridderlighet definieras sålunda: ”Varje flicka måste värderas icke blott som textilarbeterska, djärv fallskärmshopperska eller ingenjör, utan även som blivande moder. Modern till ett barn måste värderas som den blivande modern till åtta barn.” (*Pravda*, 7 juni, 1935). Hur långt en moder till åtta barn kommer som ingenjör eller fallskärmshopperska är uppenbart för varje tänkande människa.

För att sätta makt bakom detta reaktionära påbud och göra klart att det endast gäller arbetarna och bönderna, som ha små inkomster, ha kostnaderna för skilsmässa och underhåll höjts så att de äro omöjliga att betala för dessa fattiga massor. Fosterfördrivning, en av kvinnans få frihetsgarantier, har åter gjorts till ett brott. Att det inte är ett brott för dem som ha pengar och förbindelser — framförallt ej för dem som stå bakom påbudet — är självklart. Detta är klass- och könslagstiftning i dess värsta former.

Vad beträffar den grund av revolutionär politik och upphöjd allmänanda som Lenin lade i fråga om krig, fred och nationalism finns det inte så mycket som en skugga kvar av denna. Den 29 maj 1934 förkunnade Litvinov i Nationernas Förbund att Sovjetunionen skulle överge det antikrigsförbundet den ingått med arbetarna och de förtryckta folken i hela världen och börja delta i den militära diplomatins spel med de kapitalistiska nationerna. Kort därefter gjorde Stalin gemensamt med Laval, Frankrikes dåvarande premiärminister, ett uttalande, där han uttryckte sitt ”fulla gillande av Frankrikes nationella försvarspolitik, som gick ut på att upprätthålla väpnade styrkor i den omfattning som kräves för dess trygghet.” Att ”rösta för krigsanslag”, sedan världskriget hade brutit ut, var också det förräderi mot den marxistiska principen som kom Lenin att lämna Andra internationalen och frångå termen socialism för att bilda en tredje international som han gav namnet kommunistisk — ett lån från 1848 års inbördeskrig. Åberopande sig på Lenin understöder nu Tredje internationalen de imperialistiska staternas arméer. Sedan denna ”leninistiska” organisation låtit Hitler få makten utan att göra så mycket som en hotfull åtbörd, tar den Hitler till förevändning för att åter ta del i det gamla militära allianssystem som i Lenins ögon gjorde Europa till ”en enda blodig klump”. Och för att färglägga denna förvandling med passande affekter halar *Pravda*, det officiella organet för Lenins parti, ned baneret med det marxistiska lösenordet ”Proletärer i alla länder förenen eder” och kör fram alla galna krigshetsares slagord: ”Fosterlandets försvar är livets högsta lag.” Låt oss ta ett par smakprov från *Pravdas* ledare den 9 juni 1934

”För fäderneslandet! Detta rop när hjältemodets flammande låga, det skapande initiativets låga, på alla platser, på alla områden i vårt rika, mångsidiga land ...

”För fäderneslandet! Detta rop kallar tiotals miljoner arbetare till försvaret av deras stora fosterland och gör dem stridsberedda.

”Miljoner och tiotals miljoner människor hylla våra tappra flygare som stora patrioter, för vilka Sovjetunionens ära och storhet, makt och välgång är högsta lag ...

”Fosterlandets försvar är livets högsta lag ... För fäderneslandet! För dess ära och storhet, makt och välgång !”

Jämför detta med Lenins uttryckssätt:

”Det väsentliga för oss — även då tiderna äro som mest prövande — är att vara verkliga internationalister i handling ... Det finns en, och endast en, verklig internationalism: Outtröttlig strävan att utveckla den revolutionära rörelsen och den revolutionära kampen i det egna landet samt stöd (genom propaganda, sympati och materiell hjälp) åt sådana och endast sådana

politiska kampriktningar i alla länder utan undantag.”

Om man jämför dessa två uttalanden har man en måttstock på vilken förändring som har inträffat sedan Lenins död.

Och om man vill ha en måttstock på till vilka ytterligheter en ideologi kan gå i ett land, där all kritik är undertryckt, behöver man endast upplysas om att ovan citerade prov på hysterisk fosterlandskärlek stod tryckt omedelbart före en kungörelse, i vilken det förklarades vara högförräderi att ”fly över gränsen” från detta samma fosterland. Detta brott skulle straffas med ”arkebusering och konfiskering av all egendom”. Om det dessutom är en soldat som på detta sätt rymmer utomlands få de vuxna medlemmar av hans familj som kände till hans plan och inte underrättade polisen, så att han kunde skjutas innan han kom iväg, fem till tio års fängelse och sin egendom konfiskerad. Och de som inte kände till planen, men som försörjdes av den brottslige under förberedelsen till flykten, berövas medborgarskap och deporteras på fem år till en avlägsen trakt av Sibirien.

Man behöver endast tillägga att detta övergivande av Lenins socialistiska internationalism har efterföljts av en omorganisering av armén efter västeuropeiskt mönster. Milissystemet har avskaffats, titlar, rangordning och officersprivilegier ha återinförts och kosacktruppernas uniformer och speciella rättigheter ha återupplivats.

Jag behöver inte gå igenom allt vad min utopiska artikel handlade om och undersöka i vilken utsträckning den kulturella kontrarevolutionen har inverkat på alla dessa ideala reformer eller yttringar av obegränsad social insikt, på vilka jag utfäste mig att bygga en så storslagen tes. Dessa tre punkter äro väsentliga — uppfostran, förhållandet inom familjen och mellan könen och inställningen till krig och fred. Om den höga intelligensen saknas på dessa områden, kunna vi icke hysa stora förhoppningar beträffande andra områden. Vare sig min tes är teoretiskt hållbar eller ej har den inte längre någon tillämpning på Sovjetunionen.

Politiskt tyranni.

Det faktum att dessa reaktionära bestämmelser ha utfärdats samtidigt som man proklamerat ”socialismens fullständiga seger” på det politiska och ekonomiska området och under förfäktande av att det som är förtryck i ett kapitalistiskt samhälle är framsteg i ett socialistiskt, att det som är tyranni på ett håll är frihet på ett annat, avslöjar blott i vilken utsträckning kritiskt och sakligt tänkande har ersatts med ideologi, hederlighet med grovt bedrägeri.

Våren 1935 utfärdade Sovjetregeringen en lag, som stadgade att dödsstraff för stöld, vilket införts för vuxna tre år tidigare, skulle tillämpas på minderåriga från och med det tolfte året. Då detta faktum fördes på tal vid en kongress som Frankrikes lärarförbund höll i augusti samma år förnekades det indignerat av de medlemmar av förbundet som voro kommunister. Dessa förelades då ett exemplar av *Isvestija* för den 8 april 1935, där stadgandet var publicerat, och de blevo svarslösa. Men redan nästa morgon kunde de upplysa om att ”under ett socialistiskt system äro barnen så tidigt mogna och väl uppfostrade att de äro fullt ansvariga för sina handlingar.” På detta sätt tänjs alltså ideologin ut för att rättfärdiga vad som än händer i Sovjetryssland, hur sorgligt det än är.

Med tanke på en sådan lag skäms man nästan över att påminna om att enligt Marx' teori staten såsom ett ”medel för förtryck” skulle ”dö bort”, då socialismen hade segrat och denna process skulle börja i samma ögonblick landets industrier hade övertagits av staten. Denna lilla detalj har så totalt glömts bort av Stalins anhängare, att de hävda att socialismen har segrat ”fullständigt och oåterkalleligen” i samma andetag som de skryta över att Stalin står i spetsen för ”den starkaste regeringen i världen”. Då de ställas inför denna motsägelse bortförklara de den genom att tala om den ”kapitalistiska inringningen”. Men denna besvärade dem inte år

1925, då de försäkrade att "socialismen" kunde genomföras i ett enda land.⁴ Redan då kommo de med ideologi i stället för fakta.

Begreppen "socialist" och "kommunist" hålla på att få ett i nytt innehåll, precis som en gång ordet "kristen". Liksom kättare brändes på bål i hundratal under hänvisning till budet om kärleken till nästan, ha miljoner bönder tvingats att svälta i arbetar- och bonderepublikens namn. Människornas och gruppernas djuriska egoism lägger på så sätt beslag på idéerna och utnyttjar dem inte som ledfyror för handlingar utan som ridåer, bakom vilka man döljer bristen på handling eller rena gemenheten. Lenin slopade ordet socialism, emedan det hade blivit ett camouflage för jakt efter poster och för anpassning efter kapitalismen, och i stället antog han ordet kommunism, som han avsåg skulle ge den proletära revolutionen nytt liv. Stalins ideologer ha hittat på att ge socialism betydelsen av "första stadium" på vägen till kommunism. De ha sålunda bättrat på camouflaget och gjort det möjligt att i socialismens namn genomföra åtgärder så reaktionära, att de till och med ha förfärat Lenins mest konservativa motståndare. Om inte camouflaget hade funnits skulle dessa åtgärder ha slagit den upplysta opinionen i alla länder med skräck. Om ert vanartiga barn hotades med att skjutas för stöld vid tolv års ålder, skulle det nog betyda föga, om det sköts med den förklaringen att all egendom är "socialiserad" och nu tillhör alla.

Jag har själv aldrig varit tillräckligt ortodox marxist för att tro på den paradisiska drömmen om hur människorna, så fort de gemensamt äga produktionskrafterna, plötsligt skola börja ett samliv i ett naturligt samverkande broderskap som änglarna i himlen. Denna trossats vilar mer än de flesta av Marx' förutsägelser på kvarlevorna av Hegels mystiska metafysik. Men jag har allt klarare börjat inse att den främsta politiska frågan i det tänkta nya samhället är vem som skall inneha suveräniteten. Om makten tas bort från arbetarklassen och de självägande bönderna, organiserade i fritt överläggande och demokratiskt kontrollerade institutioner, och för beständigt ges till en privilegierad och byråkratisk härskande klass, då kommer inte det socialistiska experimentet att vara länge.

Och inte ens med utgångspunkt från denna mera blygsamma fordran kan man påstå att kampen för socialism på det politiska området "definitivt vunnits i Sovjetunionen". Man måste, om man håller sig till rena fakta, säga att kampen är definitivt förlorad. Makten har oåterkalleligen, om inte en revolution inträffar, övergått från arbetarnas och böndernas organisationer till en privilegierad byråkrati.

Denna process började långt innan Lenin dog, och hans sista månader, dagar och timmar upptogs av kampen emot den, kampen för "arbetarnas demokrati" mot byråkratismen. Det var i denna strid som han angrep Stalin och förklarade denne vara hänsynslös, illojal, nyckfull, nationalistisk och hätsk⁵ samt tillrådde, att han avlägsnades från sin post som partiets generalsekreterare.

Under Stalins ledning har allt inflytande undandragits arbetarna och bönderna. Råden ha inte blivit annat än en svag förberedelse till proletär självstyrelse. Makten ligger i händerna på en diktator och en organisation av byråkrater, som fortfarande kallas det kommunistiska partiet, men som genom ständigt missbrukade "rensningsaktioner" och "undersökningar" har berövats varje spår av självständigt handlande och varje möjlighet att sätta den styrande klickens

⁴ Frågan huruvida socialismen kunde byggas upp i ett land var inte något avgörande tvisteämne. Alla normala och ärliga kommunister önskade oavsett om de voro stalinister eller trotskister, att bygga upp all den socialism de kunde i Ryssland — och hur mycket det var, visste ingen. Striden gällde huruvida Ryssland under tiden skulle bryta sin allians med den revolutionära arbetarrörelsen i andra länder, eller gå med sina gamla imperialistiska allierade i spelet om den militära makten. Om Trotskij hade varit en mindre teoretisk marxist eller en skarpsinnigare politiker, skulle han aldrig ha försatts i den situationen att han måste försvara den negativa sidan av en överklagad sak.

⁵ Dessa citat återfinnas i det dokument som kallas "Lenins testamente" och som är återgivet i ett bihang till "Det verkliga läget i Ryssland" av Leon Trotskij. Xxx OBS översättningarna skiljer sig en del

befogenhet i fråga eller att vägra att klart och tydligt erkänna diktatorns ofelbarhet.

Ryssland styrs genom tal från tronen, och denna förflyttning av suveräniteten, som ända sedan 1924 har fullföljts med outröttlig vaksamhet, nådde sin kulmen i den nya ”demokratiska” författningen, vilken gör slut på alla rester av arbetarstyre och bereder vägen för en totalitär stat, som i grunden inte skiljer sig från Mussolinis och Hitlers diktaturer. Förspelet till denna författning var upplösandet av ”De gamla bolsjevikernas samfund” och en omorganisation av ”Den kommunistiska ungdomen”; den senares övre åldersgräns höjdes till 25 år och genom en logik, som är betecknande, förbjöds den helt att delta i politiken. I förberedelserna ingingo också arkebuseringen av Lenins gamla medarbetare — varom mera längre fram — och de polisrazzior som ägde rum vid samma tid bland tänkande bolsjeviker, kallade trotskister och zinovjevister, inom varje område av Sovjetunionen, från bomullsodling, till teater och astronomi. Dessa inledande åtgärder böra hållas i minne då författningen granskas.

Under återopande av att socialismen är uppnådd och det inte längre finns några klasser i Ryssland, att vi nu verkligen befinna oss i de frias och jämlikas samhälle har Stalin upplöst, inte det kommunistiska partiet och dess monopol på det politiska handlandet, som man kunde tro efter att ha tagit del av dessa upphöjda förutsättningar, utan de råd som valts i fabriken av industriarbetarna, den enda återstoden av idén om en rent proletär demokrati, det enda i hela den politiska uppsättningen som verkligen tyder på socialism. Man behöver endast kasta en blick på denna ”världens mest demokratiska författning” för att förstå att representationssystemet är alltför komplicerat och klumpigt för att på ett effektivt sätt kunna uttrycka ”folkets vilja”, även om det utgjorde statens verkliga styrelse. Man har tvärtom sett till att det får motsatt verkan. Man har nämligen bibehållit tvåkammerssystemet, där den övre kammaren som ett lordernas hus eller en senat, baserad på funktionärerna i de olika republikerna, utgör en del av byråkratiapparaten och har makt att i händelse av ”oenighet” åstadkomma en laglig upplösning av båda kamrarna. Socialister och radikala demokrater ha alltid varit motståndare till överhus som ett privilegiernas bålverk, också då det inte äger denna befogenhet att upplösa parlamentet och även i de fall där de två kamrarna verkligen ha den lagstiftande makten. Statens verkliga representant skall enligt Stalins författning fortfarande vara det kommunistiska partiet, vilket nu inte är annat än en pyramid av byråkrater med Stalin i toppen. Det är partiet som sätter i gång detta otympliga ”parlamentariska” monster och får det att producera röster.

Vad är ”hemliga val”, då endast ett maktägande parti får sätta upp kandidater? Vad är ”tryck- och församlingsfrihet”, då ingen kan tala för eller stödja några andra än den klick som har makten, och då hundratusentals av dem som ha gjort det sitta i fängelse eller äro i landsflykt? Vad är under sådana omständigheter allt prat om hur ”vi” skola ”ge det ryska folket”(!) den mest demokratiska författningen i världen? Kan det uttryckas på något annat sätt än med ordet ”struntprat”?

Låt oss lämna detta allt annat än upplyftande skådespel, där drömbilden av den proletära demokratin slås ihjäl av en karikatyr på representativ styrelse — och övergå till de ekonomiska fakta som ligga bakom.

Ekonomisk exploatering.

Socialism betyder ett klasslöst samhälle och ett klasslöst samhälle innebär att det inte finns någon privilegierad minoritet, som har möjlighet att utnyttja nationens förmögenhet, allt under det majoriteten endast lever för att frambringa denna förmögenhet genom sitt arbete. Det betyder framför allt att privilegierade personer som ha överskott på inkomsten inte kunna investera detta i de produktionsmedel som andra arbeta med och på så sätt för evigt försätta dem i en tjänande ställning. Det innebär ett slut på profit och ränta på aktier och obligationer, ett slut på ”mervärdet” och ett slut på exploateringen av arbetskraften. Denna ekonomiska

förvandling ansågs av socialisterna vara en fundamental och nödvändig förutsättning för alla de kulturella värden som vi här ha talat om.

Under sådana förhållanden är det självklart att, om Ryssland vore en socialistisk stat eller om dess herrar hade någon som helst avsikt att låta det bli en sådan, vi skulle ha exakta uppgifter på hur nationalinkomsten är fördelad bland de olika befolkningskategorierna. Vi skulle veta hur mycket som går inte endast till löner utan även i form av särskilda förmåner till industriedarna och statstjänstemännen, till fackföreningarna, de kooperativa företagen, kollektivjordbruken och det kommunistiska partiet. Vi skulle veta hur stor del av nationalinkomsten som går åt till att betala 7 och 8 procents ränta till innehavarna av statsobligationer och sparbanksböcker. Dessa utgöra inte blott en privilegierad klass utan äro allt efter storleken av sina placeringar rena kapitalister. Vi veta ingenting bestämt om allt detta och det av den uppenbara anledningen att noggrann statistik minst av allt är förenlig med ideologiernas frodiga blomstring.

Men fastän denna statistik saknas kan man skrapa ihop tillräckligt med material för att bevisa att då nyblivna marxister med liberalt förflutet komma hem efter en kort resa i Sovjetunionen och tala om hur väl ”socialismen fungerar” i Ryssland, tala de egentligen inte om något annat än att livet där för människor av deras egen klass inte skiljer sig så mycket från vad de äro vana vid. (De berätta också - och det är ett av Stalins verkligt skickliga arrangemang att författarna ha det bättre i Sovjetryssland än någon annanstans. Den allmänna läskunnigheten har gjort det skrivna ordet till ett lika viktigt vapen för despotismen som de väpnade styrkorna. I Sovjetryssland har den tredje statsmakten nästan ersatt den andra.)

En amerikansk nationalekonom har gett lugnande rapporter om livet i Sovjetunionen och omtalar bl. a. att man funnit det ”nödvändigt att stimulera företagsamheten och förmågan genom differentierade löner” och att ”ingen tycker illa vara att en del människor äro bättre klädda än andra”. Men att vederbörande inte gjorde sin ryska resa i egenskap av nationalekonom framgår av att han inte har brytt sig om att ta reda på hur pass differentierade lönerna äro och i vilken grad klädseln skiljer sig på olika människor — hur skillnaden t. ex. kan kännas under de långa ryska vintrarna.

Några siffror som beröra dessa ”differentierade löner” kan man få fram genom ett noggrant studium av material som kommit in i den ryska pressen av misstag eller bakom ryggen på dem som är intresserade av att den nuvarande förmögenhets fördelningen bibehålles. En skribent som behandlat Stachanovrörelsen⁶ i *New International* (febr. 1936) har begagnat denna metod. Jag citerar:

”Det finns knappast något avancerat kapitalistiskt land som uppvisar så stor olikhet i arbetslönerna som Sovjetunionen just nu. I gruvorna får en vanlig arbetare från 400 till 500 rubel i månaden, medan en stachanovist har mer än 1.600 rubel. Hantlangaren som medverkar vid transporter nere i gruvan får endast 170 rubel om han inte tillhör Stachanovrörelsen och 400 rubel om han gör det (Pravda, 16 nov. 1935) d. v. s. en arbetare får omkring tio gånger så mycket betalt som en annan. Och 170 rubel utgör ingalunda den lägsta lönen utan *genomsnittslönen* enligt den ryska statistiken. Det finns arbetare som inte tjäna mer än 150, 120 eller t. o. m. 100 rubel i månaden ... De här givna exemplen ange inte alls den högsta och den lägsta siffran. Det är ingen svårighet att uppvisa att den privilegierade delen av arbetarklassen (arbetararistokratin i ordets egentliga mening) uppbär löner som äro 20 gånger högre, och ibland till och med mer, än de dåligt betalda skikten. Om man sedan går till specialisternas löner framstår bristen på jämlikhet i en rent av grym dager. Överingenjören vid en gruva, herr Ostrogliadov, har t. ex. en månadslön på 8.600 rubel och han är en helt vanlig specialist, vars lön inte kan sägas stå i särklass. Ingenjörer tjäna sålunda ofta 80 eller mo gånger mer än en icke-

⁶ Stachanovsystemet, som infördes 1935 och är uppkallat efter en nitisk gruvarbetare vid namn A. Stachanov, ger dugliga arbetare möjlighet att genom särskilt stora arbetsprestationer skaffa sig mångfaldigt ökade inkomster och en på många sätt privilegierad ställning. (ö. a.)

yrkesskicklig arbetare.”

Det ryska folkets levnadsstandard är oerhört låg jämförd med vår och den omständigheten hjälper våra ideologer att bortse från sådana fakta som den sistnämnda siffran visar. I den mån den avslöjar löneskillnaderna visar den att dessa äro lika stora i Ryssland och Amerika. Den är antagligen, som författaren säger, inte exceptionell, men för att vara på den säkra sidan skola vi jämföra den med exceptionella amerikanska siffror.

I *New Republic* för den 15 juli 1936 fanns det en tabell som jämförde tjänstemännens löner i några av våra rikare bolag med arbetarnas genomsnittliga veckoavlöning i samma företag. Om jag väljer på måfå i denna tabell ser jag att Mr C. F. Kelley i Chile Copper & Co. tjänar 50.600 dollar om året och en genomsnittsarbetare 23,58 dollar i veckan — en skillnad som i till 41. Mr G. H. Lorimer i Curtis Publishing Co. uppbär en årslön av 90.500 dollar och genomsnittsarbetaren 33,68 dollar i veckan — här är skillnaden som 1 till 51. Om vi säga att den ryske arbetarens genomsnittslön är 170 rubel i månaden — och det är en mycket hög medelsiffra, baserad på den ryska statistiken — och jämföra den med den lön som herr Ostrogliadov lyfter blir skillnaden som 1 till 50. Vi ha alltså att göra med samma storheter.

Vi behöva blott anta att herr Ostrogliadovs arbetare till största delen äro utan yrkesutbildning och därför få den låga men ingalunda ovanliga lönen av 100 rubel i månaden för att märka att Ostrogliadovs 8.600 rubel mycket väl gå att jämföra med den lön som betalas till Mr H. F. Sinclair, en tjänsteman i Consolidated Oil. Denne får nämligen 126.659 dollar i veckan. Förhållandet är här 1 till 82. I Mr Ostrogliadovs fall är det 1 till 86.

De ”differentierade lönerna” under detta tillstånd som kallas socialism skilja sig alltså inte mycket från lönesystemet i det kapitalistiska Amerika.

I augusti 1938 utfärdades ett dekret som fastställde en maximilön av 2.000 rubel i månaden. Undantag få endast beviljas av folkkommissariernas råd. Under normala förhållanden innebär detta en legalisering av en lönedifferens som förhåller sig som 1 eller 2 till 20.

Den låga inkomstnivån i Sovjetunionen förklarar varför livet ter sig så annorlunda där. Enligt de sista officiella uppgifterna är en rubel värd 20 cents och i så fall blir en vanlig speciallön i Ryssland lika med omkring 20.000 dollar om året. Men de officiella uppgifterna ha en optimistisk anstrykning. Jag tror inte att reallönen, bortsett från speciella förmåner, är mer än hälften så stor.

I stor utsträckning är det faktiskt Rysslands efterblivenhet som våra skrivande turister älska. Det där medeltidsaktiga och själfulla lugnet är oemotståndligt, särskilt då det förenas med en barnsligt ivrig entusiasm för en gryende modernism, glädjen att uppleva en nations industriella födelse och återfödelse. De älska Ryssland på ungefär samma sätt som en författare som for dit (märk väl) före revolutionen, och väl återkommen utropade: ”De ryska idealen äro de friskaste; den ryska tanken den friaste, den ryska konsten den frodigaste; den ryska maten och drycken den bästa och ryssarna själva de kanske intressantaste människor, som finnas.” Våra turister länka samman det efterblivna jordbrukslandets behag med myten om ett utopiskt språng in i framtiden, plus det som finns kvar av arbetarrepubliken, och på så sätt låta de sig lättast dupera av den kommunistiska ideologin. Så mycket kan sägas till deras försvar.

Stachanovrörelsen innebär inte bara en tillämpning av amerikanska och tyska metoder då det gäller att effektivt utnyttja arbetskraften. Den representerar också skapandet av ett nytt privilegierat skikt, en arbetararistokrati som tillsammans med de högt betalda förmännen och direktörerna kan betraktas som diktatorns pålitliga stöd.

Samma förakt för socialismens verkliga mål kommer till uttryck då ”kollektiviseringen av jordbruket” förvandlas till ett regeringens beviljande av specialförmåner till stora korporationer, som blomstra på bekostnad av böndernas stora massa. Ingenting kan överträffa den brutalitet, nyckfullhet och illojalitet mot socialismen som Stalin har ådagalagt i sin behandling

av detta viktiga problem. Han exproprierade de välbeställda bönderna, ”kulakerna” genom att hota dem med bajonetten, skickade hundratusentals av dem till Sibirien i boskapsvagnar och föste in återstoden i kollektivjordbruk, innan ens de maskiner som äro nödvändiga för att driva jordbruk i stor skala hade tillverkats. På detta sätt lade han hela det fruktbara Ryssland öde som ett slagfält. Efter ett eller ett par år lät han föra många av de deporterade kulakerna tillbaka och placerade dem på jordbruk, där de som hade energi nog att bruka dem också tilldelades jordlotter för egen del. Och nu har han gjort hela systemet till en källa för privilegieutdelning genom att efterskänka jorden ”för beständigt” åt de kollektiv vilka på grund av att jorden är särskilt bra eller tack vare det geografiska läget, ha haft de största skördarna. Detta innebär att han givit bort brukningsrätten åt stora bondekorporationer och låtit dem få den ärftliga rätten, som förut innehades av aristokratin, att för egen vinning odla de bördigaste och bästa delarna av den ryska jorden. Det är svårt att avgöra om detta handlingssätt bäst betecknas som irrationell ”nyckfullhet” eller som systematisk ”illojalitet” mot socialismen. Ett följdriktigt steg kan det endast kallas om det gäller att bygga upp en social klass som stöd åt en självhärskande klick.

Det viktigaste av allt detta är det faktum att de som leva högt på ”socialismens seger”, uppsyningsmännen, specialisterna, byråkraterna, och industrins och kollektivjordbrukarnas aristokrati kunna investera sin inkomst, inte i riskabla aktier och debentures, som i bästa fall ge 4 eller 5 procents ränta, utan i statsobligationer med 7 procents ränta eller, om det inte går, i sparbanker, varigenom de undgå både arvsskatt och inkomstskatt och få 8 procents ränta. Härav framgår att en stor del av Amerikas kapitalister med fördel skulle kunna byta plats med dessa kategorier, om den allmänna förmögenhetsnivån vore densamma i bägge länderna.

Att våra liberala intellektuella omvändas till en ”socialism” av detta slag är inte överraskande. Jag menar inte att det ligger något tvetydigt i deras motiv. Men det är omöjligt för en som har accepterat den marxistiska uppfattningen av id&ernas roll i historien, också i den utsträckning jag har gjort det, att inte se att den förändring de hålla på att åstadkomma är terminologisk snarare än ekonomisk. De spela sin roll i bedragandet av mänskligheten och sig själva med en annan ideologi — en ”socialism” vilken i praktiken betyder lika litet som kristendomen för en strängt upptagen och framgångsrik kristen.

Den förut citerade nationalekonomen ställer, efter att ha talat om ”de differentierade lönerna” en näsvis fråga till sig själv:

”Varför ta inte de mera framgångsrika hela makten och utnyttja de mindre framgångsrika som i det kapitalistiska systemet?”

Hans svar lyder som följer:

”Svaret är att deras pengar inte ge dem någon makt över systemet, eftersom de inte kunna äga fabriker, gruvor, jordbruk, hyreshus, tidningar, radiostationer, varuhus eller järnvägar d. v. s. inga produktionsmedel. Det finns inga aktier, debentures, privata obligationer, fondmarknader eller varubörser ... De kunna köpa statsobligationer eller sätta in sina pengar i en sparbank. Man var i år mycket stolt över den stora ökningen av sparkonton. De kunna resa. Men det sociala trycket förbjuder dem att leva på sina besparingar utan att arbeta ...”

Bortsett från ett par saker av mindre betydelse som en hög arvsskatt och ”socialt tryck” mot dagdriveri (vilka båda snabbt hålla på att minska) tycks alltså den egentliga skillnaden mellan ”socialism” och kapitalism bestå i att man under ”socialismen”, i stället för att placera sina pengar efter eget tycke och på egen risk, låter regeringen sköta om investeringen och blir garanterad 7 eller 8 procent i utdelning. Detta hindrar visserligen hopandet av fantastiskt stora förmögenheter, men det har mycket litet att göra med klyftan mellan proletariatet och den ägande klassen som helhet eller med socialismens mål. Ett mysterium är också varifrån den citerade författaren tänker sig att det ”sociala trycket” kommer, medan dessa skattebefriade investeringar av privat kapital hålla på att torna upp sig i högar.

Att en känd ekonom kan bli så naiv, så fort han sticker in huvudet bland Sovjetideologins dimmor, skulle verka överraskande om det inte redan förut fanns ett exempel i Sidney och Beatrice Webb, vilka anses veta något om ekonomi från socialistisk ståndpunkt. De hävda att det inte existerar någon ”arbetsfri inkomst” i Ryssland i samma stycke som de tala om upplåning av pengar till häpnadsväckande stora räntor av en regering som är identisk med den stora korporation, vilken äger och driver all industri.

”Inflationen”, säga makarna Webb, ”... består i en förklädd nedskärning av allas löner. Detta har hittills betraktats som en otrevlig form av beskattning, men den har befunnits vara mindre skadlig i ett likställt samhälle, där det ... inte existerar någon arbetsfri inkomst. En bättre utväg som Sovjetunionens regering vanligen väljer är ett lån inom landet.”

Jag är ingen ekonom men jag tror inte heller att jag är galen. Och jag kan inte finna annat än att då en regering, som driver ett lands industrier och använder dess arbetskraft, lånar av människor som har överskottsinkomster och betalar dem 7 procents ränta, få dessa människor icke blott en arbetsfri inkomst utan de erhålla också ett mervärde, utvunnet ur exploateringen av landets arbetskraft. Till dessa obligationsinnehavare komma sedan de ”tjugofem miljoner insättarna” i de statliga sparbankerna, vilka ”uppmuntras av 8 procents ränta och fullständig befrielse från inkomstskatt, arvsskatt och skilda stämpelavgifter” — jag citerar fortfarande makarna Webb. Det är alltså fråga om förhållanden som äro så avlägsna från allt vad socialism heter, för att inte tala om kommunism, att de inte ens kunna kallas för en karikatyr.

Om en amerikansk kapitalist i medeltal får en utdelning av 5 procent på sina investeringar är han ganska nöjd och han finner sig, utan att prata högt om ”socialism”, i att betala både inkomst- och arvsskatt för en värdestegring som ej vunnits genom eget arbete.

Under ”sovjetkommunismen” är kapitalägaren garanterad en inkomst av 7 och 8 procents ränta på sina investeringar och denna beskattas inte på något sätt. Det är svårt att finna på någon lämpligare metod för att återinföra klassindelningen i ett samhälle där den hade fått sig en ordentlig omskakning och var på väg att försvinna totalt.

Om Sovjetstaten betraktas som skild från innehavarna av dessa obligationer och bankböcker är det naturligtvis lättare för den att underlåta att fullgöra sina förpliktelser än det vore för privata företagare. En kommunist som kritiserat mig då jag tidigare fört dessa saker på tal har till och med antytt att det ryska folket bedras på detta sätt. ”Om man höjer en persons lön och tvingar honom att placera löneökningen i obligationer, sedan sänker räntesatsen och slutligen utplånar obligationernas värde genom devalvering av rubeln, ter det sig för mig mera likt ytterst hård beskattning än upprättandet av ett klassintresse grundat på kapitalinnehav.” Härtill kan man bara säga, att man undrar hur de äro beskaffade, som kunna övertyga sig själva om att en styrande klick, vilken vill lura miljoner människor på detta grova sätt och därmed grusa deras planer och förhoppningar och skada deras familjer och liv, allt för att leda en stat, verkligen leder den i broderskapets och allas gemensamma intresse. Marx förkastade tanken på att goda människor skulle genomföra socialismen såsom varande alltför utopisk. Många kommunister ha lärt sig detta så väl, att de tro att dåliga människor komma att göra det, om de blott äro tillräckligt dåliga.

Men om dessa hastigt stigande skuldförbindelser i stället erkännas, kvarstå ej endast exploateringen och klassamhället utan även kapitalismens grundläggande svårigheter — löntagarnas otillräckliga köpkraft, den därav följande inkongruensen mellan distribution och produktion, de ekonomiska kriserna, depressionen och slutligen jakten efter utländska marknader. Det enda nya av betydelse är alltså att planeringsmöjligheterna ligga i statens händer. Detta kan visa sig vara mycket viktigt. Så länge staten är hänsynslös nog att låta mellan fyra och sex miljoner innevånare svälta ihjäl för att kunna bygga upp en kredit i utlandet såsom skedde i Sovjetunionen 1933 (det erkännes nu av enskilda initierade) kommer det säkert att vara ödesdigert. Men ur revolutionshistoriens synpunkt innebär det inte något annat än att de

förlavade massorna än en gång ha gripit till vapen och kämpat på barrikaderna och dött för jämlikhet och frihet och än en gång råkat ut för en ny och ännu effektivare exploateringsmetod.